

MINI-DOSSIER KRAANWATER

TAPPEN UIT EEN MILIEUVRIENDELIJKER VAATJE?

AUTEUR: RIES KAMPHOF

Water: het is één van de meest gezonde producten ter wereld. We kennen de reclames: een kabbelend beekje, besneeuwde bergtoppen en een hypergezonde, sexy waterdrinker. Drinkwater roept associaties op van onge-repte natuur en maakt mensen gezond, zo is de boodschap. Reclame voor kraanwater wordt niet of nauwelijks gemaakt, terwijl dit (minstens) even gezond, véél goedkoper en milieuvriendelijker is, zeker in Nederland. Hier in Nederland nemen we toegang tot schoon drinkwater misschien voor lief, maar nog steeds hebben 780 miljoen mensen in de wereld geen toegang tot schoon water uit de kraan of een tappunt. Lees in dit mini-dossier meer over tappunten in Nederland, water als mensenrecht, de vergelijking kraanwater versus flesjes drinkwater en de watersituatie in ontwikkelingslanden.

Gezond en goedkoop

Water bevat geen calorieën en het is daarmee een duidelijk gezonder alternatief dan suikerhoudende frisdranken. Het voedingscentrum adviseert om dagelijks 1,5 tot 2 liter water te drinken. In Nederland kan uitstekend uit de kraan worden gedronken. Door een goede waterleidingwet en professionele watersector wordt kraanwater hier zelfs nog beter gecontroleerd dan bronwater uit flesjes. Professor van Dijk van de TU Delft zegt hierover: "Het water is hier echt lekkerder dan bijvoorbeeld in Amerika. Daar doen ze toch minder aan zuivering en voegen ze bijvoorbeeld extra chloor toe tegen verontreiniging. Dat zouden we hier toch echt niet snel doen." ¹ Kraanwater is bovendien een economisch zeer aantrekkelijke optie, want 1,5 liter kraanwater per dag drinken kost een persoon in

Nederland op jaarbasis slechts 1 euro. Water consumeren uit verpakte flessen is minimaal 150 keer duurder. ²

Flesjes water populair

Toch is het drinken van gebotteld water hartstikke populair. Dat heeft vooral te maken met imago en gemak; mensen hebben het idee dat een flesje water gezonder en lekkerder is. Bovendien is het makkelijk om bij dorst onderweg even een flesje water te kopen. In veel andere landen is er daarnaast een gebrek aan vertrouwen in de kwaliteit van kraanwater. ³

De wereldwijde markt van verpakt drinkwater was in 2013 maar liefst 117 miljard dollar waard, met het vooruitzicht dat deze markt zal groeien naar 200 miljard dollar in 2019. ⁴ Ter vergelijking: dit is nu de marktwaarde van Facebook. ⁵

Kraanwater versus verpakt drinkwater

Is de inhoud van een flesje water anders dan van een glaasje uit de kraan? De samenstelling van kraanwater en verpakt drinkwater overlapt grotendeels, al is de bron van het water verschillend: kraanwater wordt vooral bereid uit duin-, grond- of oppervlaktewater terwijl flessenwater afkomstig is uit grondwater. Aan het water dat gebotteld wordt, zijn vaak additieven als mineralen toegevoegd.⁶ Beide opties zijn zeer gezond. Kraanwater is, in Nederland, van iets betere kwaliteit door de grotere wettelijke bescherming en controle.⁷ Bij verpakt drinkwater is volgens prof. van Dijk ‘zeer incidenteel sprake van verontreiniging en uitlopen van plastic in het productieproces’. Wanneer waterflesjes door consumenten hergebruikt worden neemt de kans hierop echter toe, maar dit gebeurt heel weinig.

Een groot verschil tussen flesjes water en kraanwater is de mondiale milieu-impact van plastic waterflesjes, ten opzichte van de lokale zuivering van kraanwater. Wereldwijd wordt meer dan 300 miljard liter verpakt drinkwater verkocht.⁸ Dit verpakte ‘bottled’ water heeft veel (negatieve) milieu-effecten. Met name het transport van deze flesjes, alsook het koud houden, zorgt voor veel grondstof- en energieverbruik. Na gebruik blijft er afval over. Deze plastics worden niet natuurlijk afgebroken en opgenomen in het milieu: voor PET-plastic flesjes wordt dit geschat op bijna 1.000 jaar. Bovendien geven de flesjes giftige chemische stoffen af als ze uiteindelijk afbreken.⁹ Meer dan 80 procent van de waterflesjes eindigt op z’n best op de vuilnisbelt, maar ook vaak in zee: zogenaamde ‘plastic soep’.¹⁰

Het ‘blauwe goud’

Water is een ‘publiek goed’: het zou voor iedereen beschikbaar moeten zijn. Toch kan met water veel privaat geld worden verdiend. Water wordt daarom ook wel gezien als het ‘blauwe goud’ van de 21e eeuw. Grote multinationals als Danone, Nestlé, PepsiCo en Coca Cola¹¹ maken flinke winst met de verkoop van drinkwater: verpakt drinkwater is ongeveer 2.900 keer duurder dan kraanwater.¹² Bovendien zijn er steeds meer initiatieven om drinkwater(bronnen) tot privaat eigendom te maken en waterbedrijven te privatiseren. Dit lijkt te botsen met water als mensenrecht en publiek goed (zie box 1), waar meer toegang toe zou moeten zijn.

Box 1: Water als mensenrecht

Één van de internationaal afgesproken millenniumdoelen voor armoedebestrijding is specifiek gericht op drinkwater. Er is afgesproken dat in 2015 het aantal mensen dat geen toegang heeft tot schoon

drinkwater moet zijn gehalveerd ten opzichte van 1990 (Millenniumdoel 7¹³). Dit millenniumdoel is gehaald, want 89% van alle wereldbewoners heeft beschikking over een kraan of publiek watertappunt. Toch hebben 780 miljoen mensen wereldwijd nog steeds geen toegang tot schoon drinkwater, waarvan 80 procent op het platteland.¹⁴ Schoon drinkwater is sinds 2010 uitgeroepen tot een officieel mensenrecht.¹⁵ De Verenigde Naties roepen op tot het ter beschikking stellen van financiële middelen, kennis en technologie zodat mensen ook daadwerkelijk toegang tot veilig en schoon drinkwater hebben. Ook in Europa is voor water als mensenrecht een campagne opgericht (Right2Water), waarvoor al bijna 1,9 miljoen handtekeningen zijn opgehaald.¹⁶

Privatisering

Twee vraagstukken met betrekking tot de toegang tot kraanwater doen veel stof opwaaien. Het eerste vraagstuk is de ‘privatisering’ van kraanwater. In Nederland is water uit de kraan een nutsvoorziening. Dat betekent dat water uit de kraan slechts tegen kostprijs mag worden aangeboden. In sommige landen is de publieke watervoorziening echter geprivatiseerd, zoals in Bolivia, India, Zuid-Afrika en de Filipijnen. Dat betekent dat de toegang tot water in handen van bedrijven komt. Argumenten voor privatisering zijn efficiëntie en professionalisering. Ook in Portugal en Griekenland wordt water geprivatiseerd om uit de overheidsschulden te komen. Het gevaar van privatisering is dat de kostprijs van water stijgt en daardoor buiten bereik van de allerarmsten komt. Er wordt nogal eens heftig tegen de groeiende privatisering van

waterleidingbedrijven geprotesteerd door burgers. Kern van de discussie is of water wel als privaat goed kan worden verkocht, aangezien toegang tot water een mensenrecht is, en ons wereldwijde water een 'mondiaal publiek goed'.¹⁷

Openbare tappunten

Een ander vraagstuk, vooral in Nederland, zijn de tappunten van kraanwater. Openbare tappunten van kraanwater worden door gemeentes, (natuur)-

organisaties en (water)bedrijven geplaatst. Er zijn minstens 115 openbare watertappunten in Nederland die zorgen voor toegankelijk drinkwater en hergebruik van plastic flesjes. Waarom worden niet op grotere schaal gratis tappunten voor water geplaatst in publieke ruimtes als stations, stadspalen en natuurparken? En waarom wordt het aanbieden van kraanwater in de horeca-gelegenheden niet de norm?

De belangrijkste reden waarom tappunten nog niet de norm zijn is de financiering, aldus professor Van Dijk: "We zijn er hier aan gewend geraakt dat water spotgoedkoop is, maar het is niet gratis." Vaak loopt het plaatsen van tappunten dus stuk op verdeling van financiering en weerstand van private partijen en blijven de dure flesjes verpakt drinkwater voor de consument als enige optie over. Dat is niet alleen slecht voor de portemonnee, maar ook voor het milieu. De productie, verpakking en transport van verpakt drinkwater zorgt namelijk voor 500 keer meer CO₂-uitstoot dan voor dezelfde hoeveelheid kraanwater.

Wie kan er wat veranderen?

Er zijn veel verschillende actoren bij drinkwatervoorziening betrokken:

- Internationale organisaties als de VN zetten zich vooral in op de toegang tot schoon drinkwater en water als mensenrecht. De Wereldbank, het IMF en de Europese Unie kijken ook naar de voordelen van privatisering van waterbedrijven omdat het geld oplevert voor landen in financiële nood.
- Het bedrijfsleven verdient vooral geld met water. Toch worden vanuit het bedrijfsleven ook significante bijdragen geleverd aan toepassingen voor ontwikkelingslanden. Zo houden meer sociale ondernemingen en initiatieven als Join the Pipe <http://www.one-world.nl/tags/join-pipe>, Kraanwater Graag (Vitens) http://www.vitens.nl/overvitens/water/kraanwatergrag/Paginas/default.aspx#.VFd8uvSG_bN en Oasen <https://www.oasen.nl/paginas/default.aspx> zich bezig met het plaatsen van tappunten.
- Overheden, nationaal en lokaal, zijn belangrijk om water als betaalbare voorziening voor inwoners te garanderen.
- Maatschappelijke organisaties en NGOs hebben een 'waakhondfunctie' voor de misstanden met de toegang tot veilig drinkwater en het in kaart brengen van bergen plastic afval, waaronder flessen en flessendoppen. Bovendien zetten zij zich in voor meer schoner drinkwater.

Internationale organisaties, bedrijven en sociale ondernemingen, overheden en maatschappelijke organisaties kunnen samen aan oplossingen werken voor schoon drinkwater voor iedereen, met zo weinig mogelijk druk op het milieu. In technisch opzicht is er namelijk geen sprake van een mondiaal watertekort. Van de eenvoudig winbare 14 duizend kubieke kilometer zoet water (nodig voor drinkwater), wordt door de mens 'slechts' 5 duizend kubieke kilometer gebruikt en hergebruikt.¹⁸

Consumenten belangrijk!

Een belangrijke rol als aanjager van schoon drinkwater spelen burgers zelf. Overzichten van kraanwater-tappunten worden verspreid via websites en telefoon-apps. Ook zijn er alternatieve waterflessen op de markt om de 'plastic soep' tegen te gaan, bijvoorbeeld door KRNWTR <http://www.krnwtr-drinkkraanwater.nl/> of Dopper <http://nl.dopper.com/nl/>. Het initiatief ONEforONE www.oneforone.nl/water/ gebruikt het geïnvesteerde bedrag ook voor schoon drinkwater in ontwikkelingslanden. Beter, schoner en meer toegankelijk drinkwater is zo ook een verantwoordelijkheid van de consument.

Box 2: Meer zien? Kritische documentaires

De laatste jaren zijn een aantal kritische documentaires gemaakt over flesjes drinkwater, bijvoorbeeld:

- Sam Bazzo “Blue Gold: World Water Wars”
<http://topdocumentaryfilms.com/blue-gold-world-water-wars/>
- Tegenlicht: De slag om ons water
<https://www.youtube.com/watch?v=HDykPBX-5Hs>
- Snitow & Kaufman “Thirst: Fighting the Corporate Theft of Our Water”
<http://www.pbs.org/pov/thirst/>

Meer weten?

Op www.ncdo.nl/weten zijn achtergronddossiers en onderzoek over water(schaarste) en klimaatverandering te lezen, net als factsheets over bijvoorbeeld de watervoetafdruk. Kijk op OneWorld.nl/water voor nieuws en actuele informatie over watervraagstukken en specifiek over kraanwater www.oneworld.nl/dossiers/kraanwater.

Stichting NCDO is uitgever van OneWorld, hét multimediale journalistieke platform voor mondiaal denken en groen doen dat mensen verbindt met de wereld. Daarnaast is NCDO uitgever van Samsam, educatief platform voor wereldwijze kinderen. Ook doet NCDO onderzoek naar mondiale thema's en brengt ze het duurzaam gedrag van Nederlanders in kaart.

- ¹ Prof. Ir. Hans van Dijk is emeritus hoogleraar drinkwatervoorziening aan de TU Delft en lid van de Raad van Commissarissen van drinkwaterbedrijf Oasen.
- ² Voedingscentrum; <http://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/water.aspx>
- ³ Huerta-Sanz, Lina, Irigoyen, Matilde, Benavides, Jorge & Mendoza, Maria (2012) ‘Tap or Bottled Water: Drinking Preferences Among Urban Minority Children and Adolescents’, Journal of Community Health, vol. 37, no. 1, p. 54-58. DOI 10.1007/s10900-011-9415-1
- ⁴ <http://www.reportlinker.com/p02171938-summary/Global-Markets-for-Bottled-Water-Products.html>
- ⁵ De Financiële Telegraaf, 8 september 2014, http://www.telegraaf.nl/dft/nieuws_dft/23057714/_Facebook_meer_dan_200_miljard_dollar_waard_.html.
- ⁶ Arnold, Emily & Larsen, Janet (2006), ‘Bottled Water: Pouring Resources Down the Drain’, Earth Policy Institute via http://www.earth-policy.org/plan_b_updates/2006/update51
- ⁷ http://www.water.nl/is_flessenwater_gezonder_dan_kraanwater.htm; 2014
- ⁸ <http://blog.euromonitor.com/2014/02/bottled-water-in-2014-packaging-branding-and-the-search-for-value.html>
- ⁹ Karlstrom, Solvie & Dell'Amore, Christine (2010) ‘Why Tap Water is Better than Bottled Water’, National Geographic <http://news.nationalgeographic.com/news/2010/03/100310/why-tap-water-is-better/>
- ¹⁰ Idem
- ¹¹ <http://www.foodbev.com/news/growth-potential-for-global-bottled-water>
- ¹² Karlstrom, Solvie & Dell'Amore, Christine (2010)
- ¹³ <http://www.oneworld.nl/millenniumdoel-7>
- ¹⁴ UNICEF & World Health Organization (2013) ‘Progress on Drinking Water and Sanitation: 2012 Update’, via <http://www.unicef.org/media/files/JMPReport2012.pdf>
- ¹⁵ Verenigde Naties, ‘The Human Right to Water and Sanitation’, via http://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml
- ¹⁶ <http://www.right2water.eu/nl/node/5> (Geraadpleegd, 29 oktober 2014)
- ¹⁷ Van Ewijk, Edith (2014), ‘Mondiale Publieke Goederen’, NCDO, Amsterdam.
- ¹⁸ Spitz, Gabi (2012) ‘Water: bron van Ontwikkeling, Macht en Conflict’, NCDO, Amsterdam.

Dit mini-dossier is een uitgave van NCDO, november 2014

NCDO, Postbus 94020, 1090 GA Amsterdam, tel +31 (0)20 568 87 55, www.ncdo.nl, www.oneworld.nl